

Obywatele przeciwko inteligentnym granicom

3 listopada 2015

Bruksela zamierza stworzyć gigantyczny system informatyczny gromadzący odciski palców wszystkich cudzoziemców przekraczających granice Unii Europejskiej. Przeciwno temu pomysłowi protestują europejskie organizacje społeczne. Ich zdaniem nowe rozwiązania mogą w nadmiernym stopniu ingerować w prawa obywatelskie oraz prowadzić do dyskryminacji cudzoziemców. EDRi (European Digital Rights) – koalicja europejskich organizacji walczących o prawa cyfrowe, w tym Fundacja Panoptikon – krytykuje pomysł budowania nowych baz gromadzących dane o cudzoziemcach. Niestety, gorąca debata dotycząca sytuacji uchodźców w Europie może doprowadzić do znacznego przyspieszenia prac nad nowym systemem i przyjęcia radykalniejszych rozwiązań, uderzających w prawa obywatelskie.

W 2013 r. Komisja Europejska (KE) przedstawiła projekt pakietu tzw. inteligentnych granic. Zakłada on utworzenie dwóch scentralizowanych baz danych przetwarzających informacje o cudzoziemcach, którzy wkraczą na terytorium Unii Europejskiej. Kluczowym elementem pakietu będzie System Wejścia/Wyjścia (Entry/Exit System – EES). EES będzie rejestrować czas oraz miejsce przekroczenia granicy przez każdego obcokrajowca. Przetwarzane będą w nim również takie informacje, jak: numer dokumentu podróży, imię, nazwisko, płeć, data urodzenia. Jednak to nie wszystko – propozycja KE zakłada, że baza gromadzić będzie także dane biometryczne. W grę wchodzi 10 odcisków palców oraz fotografie twarzy. Informacje te mają być przechowywane przez okres od 6 miesięcy do 5 lat.

ZARZĄDZANIE GRANICAMI I BEZPIECZEŃSTWO

Bruksela uzasadnia swoje pomysły potrzebą walki z nielegalną

imigracją oraz lepszego zarządzania ruchem na granicach UE. Dzięki EES władze będą wiedziały, czy dany cudzoziemiec w terminie opuścił terytorium Unii Europejskiej. Jeśli tak się nie stanie, przy nazwisku konkretnej osoby pojawi się adnotacja, że mogła ona złamać unijne prawo. Ta wiedza umożliwi odpowiednim organom podjęcie dalszych działań. Projekt nie precyzuje jakich konkretnie, ale zapewne chodzi o deportację. Co więcej – na forum Rady Unii Europejskiej pojawiły się głosy, by system EES służył również skutecznej walce z terroryzmem i gromadził dane nie tylko obcokrajowców, ale również obywateli krajów UE. Wysuwająca taką propozycję Francja twierdzi, że w nowym systemie powinny znaleźć się odciski palców i zeskanowany obraz twarzy wszystkich Europejczyków podróżujących poza obszar strefy Schengen.

Jeżeli pakiet inteligentnych granic zostanie przyjęty, nie będzie pierwszym dużym systemem informatycznym służącym do nadzorowania granic i imigrantów. Od niedawna na graniach strefy Schengen działa Eurosur – system intensywnego nadzorowania granic i wymiany informacji między służbami państw europejskich. Do tego trzeba dodać istniejące już bazy: System Informatyczny Schengen (SIS II), Wizowy System Informacyjny (VIS) oraz bazę danych o azylantach (Eurodac). Europejska polityka w zakresie zarządzania granicami oparta jest więc na logice zwiększania nadzoru i budowania tzw. Twierdzy Europy.

Propozycja Komisji Europejskiej od początku wzbudza ogromne kontrowersje. Podnoszone są zarzuty, że nowe przepisy będą w sposób nieproporcjonalny naruszać prawa zawarte w Karcie praw podstawowych, w tym prawo do prywatności. Takie zastrzeżenia od dawna zgłaszane są przez unijne instytucje broniące praw człowieka, m.in. Europejskiego Inspektora Ochrony Danych czy Grupę Roboczą art. 29 skupiającą rzeczników ochrony danych ze wszystkich krajów członkowskich.

Wątpliwości budzą też wydatki przeznaczone na stworzenie systemu. Komisja Europejska twierdzi, że utworzenie i obsługa

systemu EES pochłonie ponad 1,3 mld euro. Tymczasem na początku prac nad projektem wskazywała, że za nowe systemy trzeba będzie zapłacić tylko 100 mln euro. Gdy projekt trafił pod obrady Parlamentu Europejskiego, w dyskusji pojawiły się argumenty dowodzące, że obliczenia Komisji nie są aktualne i na nowe bazy danych trzeba będzie wydać jeszcze więcej pieniędzy. Specjalny raport przygotowany przez Parlament Europejski poddał krytyce ocenę efektywności systemu EES oraz wykazał, że (i tak bardzo wysoki!) budżet jest nierealistyczny.

W związku z tymi problemami dalsze prace nad pakietem inteligentnych granic zostały wstrzymane, a Komisja Europejska ogłosiła konsultacje publiczne dotyczące nowego systemu. Swoje stanowisko w tej sprawie sformułowała koalicja European Digital Rights. Organizacje apelują, by Unia Europejska zaniechała tworzenia nowej dużej bazy danych. Powodów jest kilka. Przede wszystkim pakiet inteligentnych granic stanowi istotny etap budowania Twierdzy Europy. Wraz z tworzeniem kolejnych baz danych cudzoziemców Unia Europejska daje jasny sygnał, że imigranci stanowią zagrożenie dla jej bezpieczeństwa i polityki wewnętrznej. Takie działania pociągają za sobą daleko idące negatywne konsekwencje w zakresie przestrzegania praw człowieka przez UE.

BRAK SPÓJNYCH ROZWIĄZAŃ I SZERSZE UDOSTĘPNIANIE DANYCH

Trudno również uznać, że utworzenie nowej bazy danych usprawni unijną politykę migracyjną czy zarządzanie na przejściach granicznych. Przede wszystkim Unia Europejska nie ma obecnie spójnych rozwiązań dotyczących osób, które w sposób nielegalny przekraczają czas swojego pobytu na Starym Kontynencie. Bez szczegółowych regulacji w tym zakresie trudno powiedzieć, co się stanie z osobą, przy której nazwisku w systemie EES pojawi się czerwone światło. Z kolei dla gromadzenia statystyk ułatwiających zarządzanie granicami nie potrzeba przetwarzania danych osobowych, w tym odcisków placów. Dodatkowo w oparciu o istniejącą już teraz infrastrukturę (np. bazy danych VIS czy

SIS) można wykonywać część zadań przypisanych systemowi inteligentnych granic. Komisja powinna więc najpierw w pełni wykorzystać te narzędzia, które już posiada, a dopiero potem tworzyć nowe.

Kontrowersje związane są również z udostępnianiem danych zawartych w EES. Początkowo po dane w tym systemie będą mogły sięgać służby graniczne oraz imigracyjne. Jednak rządy państw unijnych zamierzają poszerzyć ten krąg o policję oraz inne organy zajmujące się bezpieczeństwem. W efekcie organy ścigania będą mogły zdobyć właściwie nieograniczony dostęp do informacji o wszystkich obcokrajowcach przebywających na terenie Unii Europejskiej. To rozwiązanie przypomina – uchylone niedawno przez Trybunał Sprawiedliwości w Luksemburgu – przepisy dyrektywy o retencji danych telekomunikacyjnych. Na mocy tej dyrektywy policja i służby zyskały szeroki dostęp do informacji, które pierwotnie były gromadzone przez firmy telekomunikacyjne dla celów komercyjnych. Dzięki systemowi EES organy ścigania będą mogły – na przykład w celu walki z przestępczością i terroryzmem – sięgać po dane, które pierwotnie miały być przetwarzane tylko dla celów polityki migracyjnej. W rezultacie praktycznie każdy podróżny będzie automatycznie uznawany za podejrzanego.

Debata dotycząca utworzenia nowego systemu informatycznego odbywa się w krytycznym dla Unii Europejskiej momencie. Kryzys humanitarny związany z napływem uchodźców doprowadził do podgrzania atmosfery politycznej na Starym Kontynencie. Wzmocnienie postaw ksenofobicznych i radykalny język niektórych polityków może sprawić, że merytoryczna dyskusja dotycząca pakietu inteligentnych granic będzie utrudniona. Wciąż jednak liczymy, że europosłowie krytycznie odniosą się do pomysłu utworzenia systemu EES. Wydaje się, że pakiet inteligentnych granic nie przyniesie żadnych realnych korzyści, a jedynie ryzyka i straty dla praw człowieka i finansów publicznych. Tak poważne zarzuty co do nowych rozwiązań prawnych nie powinny zostać zignorowane przez

europosłów i opinię publiczną.

Autorstwo: Jędrzej Niklas

Źródło: Panoptikon.org

BIBLIOGRAFIA

1. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-162_en.htm
2. <http://www.statewatch.org/news/2015/oct/france-smart-borders-for-all.htm>
3. <https://panoptikon.org/wiadomosc/umacnianie-twierdzy-europy>
4. https://secure.edps.europa.eu/EDPSWEB/webdav/site/mySite/shared/Documents/Consultation/Opinions/2013/13-07-18_Smart_borders_EN.pdf
5. http://ec.europa.eu/justice/data-protection/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2013/wp206_en.pdf
6. <https://panoptikon.org/wiadomosc/trzeba-bronic-imigrantow>